

Originalul se află în dosarul Președinției
Consiliului de Miniștri, Cabinetul Basara-
biei, Bucovinei, Transilviei, Biroul III,
privitor la ancheta neregulelor în adminis-
trarea ghetoului Chișinău 1941.

V. Carter
m. p. (4-65) 702
124

RAPORT DE ANCHETA Nr. 2

**AL COMISIUNEI IMPARTINITA CONFORM ORDINULUI DOMNULUI MARȘAL ION
ANTONESCU CONDUCĂTORUL STATULUI, PENTRU ORGANIZAREA MĂRȘILOR
DELA GHETOULE DIN CHIȘINĂU**

Cu ocazia cercetărilor efectuate de comisiune, s'a con-
statat unele stări de fapt deosebite, care neputând fi înglobate
în cuprinsul raportului principal, au scos la necesar a le expune
separat, în raportul de față.

Aceste constatări sunt:

**I. Situația juridică a evreilor evacuați și a proprie-
tăților imobiliare ale acestora**

A. Numărul evreilor internați și evacuați

Dintr-o statistică sumară, prezentată comisiunii de către
Lt. Colonel Palade, delegatul Mareșalului Cartier General pentru in-
ființarea lagărelor și evacuărilor evreilor, rezultă că au fost
internați: la Vertuceni 23.000 evrei, la Mărculești 11.000 evrei,
la Edineț și Securenii 25.000 evrei și la Chișinău în Ghetou
11.252 evrei. La această sumă mai adăugăm, evreii dela Orhei, Cahul,
Ismail, Chilia Nouă și Bolgrad, unde numărul lor nu e cunoscut
1.000 de internați în fiecare localitate.

APROXIMATIV au fost în total 75-80.000 evrei.

Din situațiunea prezentată comisiunii, de către Inspec-
toratul de Jandarmi Chișinău, încheiat cu executarea evreilor,
rezultă că prin diferitele puncte de trecere stabilite, pentru
evacuare au fost trecuți din Basarabia 55.867 evrei, iar din Bu-
covina 45.538 evrei.

Total : 101.405 evrei

În ce privește evreii din Basarabia, rezultă că între
numărul celor internați de circa 75-80.000 evrei și numărul celor
evacuați de 55.867 evrei, este diferență de circa 25.000 evrei,
cari au murit de moarte naturală, au evadat sau au fost împușcați
după metodele pe care le vom arăta mai jos.

**B. Sistemele de identificare a evreilor internați
și evacuați**

Pentru identificarea lor în lagăr, sau în ghetoul Chișinău
nu au a fost nici o dispoziție specială verbală sau scrisă.

Singurul criteriu numeric era acela care determina atât
capacitatea lagărelor, cât și formarea lagărelor convenite de
evacuați.

///

Numai în ghetoul din Chișinău, s'a înscris înscris înscris
statistică periodică, cu privire la evreii internați acolo, care
însă nu a fost terminată.

O primă consecință a acestei situații, a fost neputin-
ța identificării evreilor evacuați din lagăre și deci implicit a im-
posibilității de a se descoperi, atât autorii, cât și acei care au
înlesnit comiterea acestor infracțiuni.

În instrucțiunile date la 7 Septembrie 1941, cu ocazia
evacuării de către marele preter: Generalul Topor, se recomandă
expres ca trecerea evreilor peste Nistru să se facă fără nici o
formalitate.

Următor acestei mame, evreii au fost evacuați în loturi
strict numerice, situațiunea în care parcurgeau traseele și erau
trecuți peste Nistru.

La punctele de trecere, s'au dat ordine chiar de delegatul
Mareșalului Stat Major, Mareșalul Tarief, ca să se ridice dela evrei
orice act s'ar afla asupra lor (declarație Lt. res. Popoiu și Lt.
Col. Pallade). Deosebenes și Col. Emil Broșteanu, Inspectorul
Jandarmilor din Transilvia, ne-a declarat că evreii erau prinși
acolo, fără nici o identificare.

C. Consecințele ce decurg din această situațiune

**1. Stabilirea drepturilor de proprietari asupra diferi-
telor imobiliare din Basarabia**

În conformitate cu Decretul Lege Nr. 2.507 din 3 Septem-
brie 1941, privitor la unele măsuri legislative pentru Basarabia
și Bucovina de Nord, Statul Român intră prin sfatul legilor de
recompensare intervenite după 28 Iunie 1940 și a aceluiași fapt, în-
stăpânirea bunurilor situate pe teritoriul Basarabiei, ce aparți-
nean evreilor sau persoanelor juridice evrești la data de 28 Iunie
1940, ori pe care evreii sau persoanele juridice evrești le-au
dobândit după această dată.

Rezultă din această lege că sistemul de expropriere a
imobililor ce aparțin evreilor din Basarabia, se face după celeaș
criterii, ca pentru evreii din Vechiul Regat și că în consecință
va trebui să se stabilească criteriul de compensații și urmare din
proceduri judiciare necesitate de a asigura operațiunea.

Procedura însă nu se va putea realiza din cauza lipsei de
identitate în care se găsește actualmente evreii evacuați. Pe de
altă parte, evacuarea sistematică evreilor peste Nistru, nu poate
constitui situația prevăzută de lege, - adică găsirea de bunuri
abandonate - căci proprietarii nu au părăsit, prin libera lor
voiață bunurile ce le aparțineau, ci ei au fost evacuați în mod
silit.

În aceste împrejurări, legiuitorul trebuia să intervină
în mod expres, soluționând problema, așa cum ea se găsea determi-
nată de condițiunile de fapt.

2. Consecințe eventuale

Pentru orice ipoteză pe viitor, în care s'ar putea din
nou în interesul superior al țării, să se angajeze discuții refer
viteze la găsirea evreilor care au locuit în Basarabia și Bucovina
în momentul realității, se va putea exagera în mod voit, de către
cei interesați, numărul acestora peste cel real și deosebenes se
vor putea opera substituiri de persoane din cauza lipsei criteriilor
levei de statistică și identificare.

Nai menționăm că aceleași serioase piedici și din aceleași cauze, va întâmpina statul, în orice altă lucrare de ordin legislativ sau administrativ, înaintea de a pune în discuțiano, problemele mai sus enunțate.

II. Impunerea evreilor

1. În timpul internării

1. Din ghetoul Chigina

La 1 August 1941, se prezintă Proședintele Comunității din ghetoul Chigina, un Lt. german, care a cerut să-i predea pentru lucru, în câteva ore un număr de 250 bărbați și 200 femei.

Evreii au fost adunați, iar la ora hotărâtă s'a prezentat ofițerul german, însoțit de trei soldați care după ce i-a triat, alegând în special intelectualii și femei frumoase, în care scop într-o declarațiune din dosar, rezultă că a fost folosit chiar binecunoscutul - a plecat în acest grup de 450 evrei. În seara aceleiași zile, s'an întors dintre cei plecați, un număr de 39 evrei bătrâni, care au declarat că restul de 411 evrei au fost împușcați lângă Visternicea și că ei au fost special trimiși ca să anunțe acest eveniment.

A doua zi, a venit în ghetou chiar locotenentul german, care a confirmat săvârșirea acestui fapt.

Verificarea s'a mai făcut de către înalți Proședintele Comunității, însoțit de 20 evrei, care au fost trimiși la gropă comună unde fuseseră înmormântate cadavrele celor împușcați, pentru a se acoperi chiar ei, deoarece înmormântarea se făcea cu totul superficial.

Acest fapt a fost confirmat și de Col. Fudose, Comandantul Militar al Chiginaului.

Menționăm că cu acest prilej, a fost omorât și creștinul Ion Carmen din Plocești, care se afla în ghetou împreună cu soția sa evreică, Fania Carmen, el fiind venit în Basarabia încă din luna Decembrie 1941, la familia sa, pe care o lăcase sub ruși.

Alt caz este acela întâmplat la 7-8 August 1941, când un inspector de drumuri s'a prezentat în ghetou și a cerut pentru lucru la șantierul Ghidighici un număr de 500 bărbați. I s'an dat acești evrei și în plus 25 femei, ca să le pregătescă hrana. După vreo săptămână, s'an întors din câmpii 200 evrei, care deveniseră cu totul inepti pentru muncă, iar restul de 300, nu s'an mai întors nici până astăzi.

(declarația lui Guttman Londaugi Sebal Itie Aisic).

2. În lagărul Tătărești, Jud. Călărași Albă

În ziua de 9 August 1941, se prezintă Comandantul lagărului din Tătărești Cpt. rez. Vetu Ch. Ilean, alt. german Fröhlich din Marele Comandament al unității germane din Chigina și îi comunică că din ordinul dlui. Mareșal I. Antonescu, toți cei 451 evrei, aflați în susmenționatul lagăr, trebuiesc executați imediat.

Cpt. Vetu, aduce faptul la cunoștința Comandamentului Legiunii, care îi ordonă să execute această dispozițiune și următorii evrei au fost împușcați.

S'a încheiat un proces verbal între ofițerul german și

Cpt. de jandarmi, proces verbal care se alătură în copie la acte.

Menționăm că, cu prilejul acestei execuții Cpt. Vetu și-a însușit de la evreii omorâți, următoarele obiecte de valoare: trei ceasuri, un inel de aur, patru verighete de aur, un lanț de metal și suma de 20.000 lei. Inspectoratul Regional de Jandarmi a intervenit la Inspectoratul General al Jandarmăriei pentru ca ofițerul să fie trimis înaintea Consiliului de Reformă.

Urmează să hotărască:

a. Dacă procesul verbal original trebuie păstrat la Inspectoratul Jandarmăriei sau depozitat în altă parte.

b. Dacă este oportun ca ofițerul vinovat de jefuire a cadavrelor, să fie trimis și în fața Curții Marțiale, unde s'ar desfășura un proces public, sau este suficientă reforma.

3. În parcursul evacuării

Cu privire la chipul în care organele de execuție a evacuării, urmau să se poarte față de evreii care nu se supun, instrucțiunile din 7 Septembrie 1941 ale Generalului Poper, conțin următoarea dispozițiune: "Modul de comportare față de cei ce nu se supun? (Alexoanu)".

Declarația locotenentului Regea Augustin din Legiunea de Jandarmi Roman și înscrisoarea cu evacuarea evreilor de la Securenii și Edineț, este edificatoare asupra înțelegerii dispozițiunii menționate mai sus.

Intr'adevăr ofițerul declară în esență următoarele:

"Fiind chemat de către Lt. Colonel Palade, delegatul Mareșalului, Cartier General, pentru a-i da instrucțiuni asupra modului de evacuare, i-am comunicat cu acest prilej că va mai primi, fie prin jandarmărie, fie prin cpt. Popescu, ofițer informator de la Atache, un consens special".

Acest consens special, i-a fost comunicat de către Comandantul Legiunii Hotin, maiorul Drăgulescu, care i-a spus că din ordinul Mareșalului Cartier General, evreii care nu se vor putea ține de conveștie, fie din nepuință, fie din boală, să fie executați. În acest scop, i-a ordonat să înalță, cu două zile înainte de plecarea fiicărui convoi, câte un reanșat pe traseu, care cu ajutorul posturilor de jandarmi din localitățile pe unde urmau să treacă evreii, să facă din 10 în 10 kilometri câte o groapă pentru circa 100 persoane, unde vor fi adunați acei rămași de coloane, împușcați și înmușcați. La facerea gropilor și înmormântarea celor împușcați, trebuiesc să ajute și preșterii din satele aflate pe traseul de evacuare.

Locotenentul Regea a executat întocmai dispozițiunile date, care au avut drept rezultat impunerea a circa 500 evrei, dintre cei evacuați pe traseul Securenii-Cosăuți.

Aceșay sistem a fost întrebuițat și pentru conveștiile din traseul Edineț-Cosăuți, unde executarea evacuărilor a avut-o locotenentul Popovici, din aceeași unitate și de sub ordinul locotenentului Regea Augustin.

Din cauza procedurii urmate, pentru facerea gropilor și înmormântarea înmușcărilor, au luat cunoștință de evenimentele care urmau să se întâmple, țăranii din satele de pe traseu, și erau ep-

teptau pe la margina de drumuri, prin porumburi și diferite accu-
siguri, faptul executărilor, pentru a se arunca asupra cadavrelor
spre a le jefui.

Din declarația verbală a locotenentului Rogea Augustin,
reese că operațiunea de pregătire și mai ales executarea ordinelor
date au înregistrat momente așa de dramatice încât cei ce au luat
parte, vor purta multă vreme impresiunile reținute în acele împre-
jurări.

PREȘEDINȚIALE COMISIUNEI,
(ss) Cl. C. Niculescu

M E M B R I:
(ss) Cl. Magistrat St. Stroe

(ss) L. Proțeșcu
Președintele Curții de Apel

(ss) Traian Niculescu
Procuror General

(ss) L. Păunescu
Inspector General
Baza Națională

(ss) Lt. Colonel Magistrat
A. Mădăraș

48.000 internați masacrați la Bogdanovca

ODATĂ JEFUIREA TERMINATĂ, ACUZATUL ISOPESCU
MODEST, TRECE LA A DOUA ȘI CEA MAI INGROZITOARE
CRIMA, MASACRAREA ÎN MASĂ A TUTUROR CELOR 48.000
DE INTERNAȚI DIN LAGĂRUL DELA BOGDANOVCA.

Ordinul de execuție îl predă acuzatului Aristide Pădure, sub-
prefectul jud. Goltz și complice tot așa de fioros, în care Isopescu
Modest avca toată încrederea că exterminarea se va face total și în
cel mai scurt timp posibil — așa cum s'a și întâmplat. Acuzatul
Aristide Pădure era cunoscut internaților și populației din județ,
pentru jafurile și ferocitatea de care a dat dovadă tot timpul cât
a funcționat.

Ordinul de execuție, Aristide Pădure îl transmite prețorului
Mănescu Vasile de la raionul Demanovca, care la primele măsurii
pentru aducerea lui la îndeplinire. Pentru executarea masacrului a
fost adusa din orașul Goltz, presun și din județ toată poliția, care
se afla sub directă conducere a prefectului Isopescu Modest. Masa-
crua a început în dimineața zilei de 21 Decembrie 1941. Internații
au fost astfel împărțiți în câteva grajduri au fost înghesuiți inter-
nații bolnavi și infirmi, ce nu se puteau deplasa în afara lagărului
la pădură unde urma să se facă execuție, iar cei valizi în r stul
eraidurilor.

Primul lot masacrat a fost al bolnavilor și infirmilor — peste
grajdurile în care se aflau ei s'a turnat petrol, după ce mai înainte
se ardeau un strat de paie peste acoperșul grajdurilor și la în-
tări. S'A DAT ORDIN „AFRINDEȚI FOCUL” ȘI ÎN CATEVA
MINUTE CELE DOUA GRAJDURI ȘI CU CEI 4000—5000 DE IN-
TERNAȚI ARDEAU CA DOUA TORȚE, SUB SUPRAVEGHEREA
POLITIEI TRIMISĂ DE ISOPESCU MODEST, CA S'A ÎN DESA-
VARȘEASCĂ OPERA CRIMINALĂ.

O execuție în masă pe o răpă

Nu-l greu de imaginat prin ce frământări chinătoare au trecut
cei 48.000 de evrei cari erau închiși în celelalte grajduri, așteptând
să le vină rândul. Dar pentru ei acuzatul aleese un alt loc de ma-
sacrare și anume răpa de pe lângă o pădure din apropierea lagă-
rului, fiecare dintre ele având un rol de îndeplinit. Pădurea era lo-
cul unde cei destinați execuției, erau jefuiți de tot ce mai aveau de
preț asupra lor, iar răpa era destinată locului propriu zis de exe-
cuție și de ardere.

În timp ce cele două grajduri ardeau, internații valizi erau
acoși și mânați spre locurile de execuție. Scena îngrozitoare se pe-
trecea în acele momente, când mamele își lua copiii în brațe și
creceau erului scâpare, când părinții își încurajau copiii și soția
când disperarea pusese stăpânire peste toți cei 48.000 de internați.
Se mai auzeau încă țipetele desădăjnite din grajdurile cari ar-
deau și se prăbușeau peste cadavre.

Aduși în pădure, erau mai întâi jefuiți și desbrăcați, astfel că,
complet goi, erau înghesuiți pe marginea răpei unde apoi AU
FOȘI ÎMPUȘCAȚI ÎN GRUPE DE CATE 300—400 CU CARȚUȘE
EXPLOZIVE.

Massacrul a continuat în acest ritm și în zilele de 22 și 23 De-
cembrie 1941. În ziua de 24 Decembrie a fost suspendat până la
23 Decembrie 1941.

Dat fiind numărul mare — 48.000 — al celor masacrați, acu-
zatul Isopescu Modest, pentru a face să dispară orice urmă — cre-
dea el — a dat ordin ca să fie arse cadavrele. Pentru această operă
a ales 200 de internați din cei mai voinici. Arderea cadavrelor a
durat timp de două luni de zile, Ianuarie și Februarie 1942.

Arderea era îndeplinită în felul următor: se așeza un strat de
paie și lemne, apoi cadavrele, un alt strat de paie și iar cadavre,
astfel că rugurile aveau înălțimea de doi metri și lățimea de 4-5 m.
cadavrele fiind astfel așezate, încât să fie ușor slab lângă altul gras,